

ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

*О.М.Литвак, Голова Координаційного комітету
по боротьбі з корупцією та організованою
злочинністю при Президентові України, м. Київ*

СТАН І ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Кримінальна ситуація в Україні відмічається такими особливостями:

- відносно високим рівнем злочинності в цілому;
- зростанням рівня злочинності, зокрема організованої, в сфері економіки;
- корисною спрямованістю більшості злочинів;
- агресивністю антисоціальної поведінки;
- транснаціональним характером злочинності;
- деморалізацією і криміналізацією суспільства, подальшим поширенням пияцтва, наркоманії, проституції тощо

За 8 місяців поточного року в Україні зареєстровано 404370 злочинів, що на 3,5 відсотки менше, ніж за такий же період минулого року.

Вперше за останні роки зупинено зростання злочинності.

Менше скоєно таких небезпечних кримінальних діянь, як тяжкі тілесні ушкодження (-7,1%), зґвалтування (-17,9%), грабежі (-8,4%). Внаслідок посилення захисту майнових інтересів держави зменшилася кількість крадіжок державного та колективного майна. Спостерігається спад кількості крадіжок та угонів автотранспорту.

У цілому зростання злочинності не допущено в 18 регіонах і на п'яти залізничних магістралях. Вперше, мабуть, за останнє десятиріччя менше зафіксовано злочинів у такому традиційно криміналізованому регіоні, як Донбас, та у м.Київі.

Практично в усіх регіонах спостерігається зниження рівня вуличної злочинності (загалом по Україні - на 14,5%). Зростає кількість розкритих правопорушень та затримання осіб, що їх скоїли. У поточному році розслідувано 254,5 тис. злочинів, що на 4,9% більше, ніж торік.

Та заспокоюватися рано. Криміногенна ситуація в Україні залишається складною.

У поточному році зріст злочинності спостерігається у Миколаївській (+7,2%), Вінницькій (+7,1%), Закарпатській (+6,3%), Черні-

ївській (+4,7%), Сумській (+4,1%) областях, Республіці Крим (+5,5%). У областях з традиційно високим рівнем злочинності - Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Львівській, Харківській - в цього року, ситуація дещо покращилась, і намічається тенденція до її стабілізації.

На жаль, не зменшується кількість умисних вбивств. І якщо раніше, у 60-70-х роках, мотиви вбивств виникали, головним чином, на побутовому ґрунті, то тепер кожне третє вбивство має корисливу спрямованість, кожне п'яте стало результатом "розборок" між злочинними угрупованнями.

Складною залишається ситуація у сфері боротьби з груповою та організованою злочинністю. Для боротьби з цим злом були створені спеціальні підрозділи в міліції та СБУ. За чотири минулих роки ними було знешкоджено 7500 злочинних угруповань, в т.ч. 3100 з ознаками організованості, розкрито 25300 злочинів, вилучено 4159 одиниць вогнепальної зброї, грошей, цінностей та майна на суму 4 трлн. 342 мрд.крб., іноземної валюти на суму 3 млн. 350 тис. доларів США, 1200 автомобілів, за допомогою яких члени злочинних формувань скоювали злочини.

Уже в поточному році правоохоронним органам вдалося знести і дити 653 такі групи, в які входило 2871 осіб. Ними було скоєно 1860 злочинів, в тому числі 40 вбивств, 207 розбійних нападів, 346 вимагань, 1302 крадіжки. У членів злочинних формувань вилучено 184 одиниці вогнепальної зброї, 179 автомобілів, 207 кг наркотичних засобів.

Разом з тим треба визнати, що окремі успіхи не дають поки що підстав для оптимізму.

Серед організованих злочинних груп домінують "мафіозні" угруповання з чіткою ієрархічною структурою. Вони поширюють свій вплив на загально-кримінальну й економічну злочинність. У своїй діяльності використовують корумпованих чиновників, найманих вбивць (кілерів).

Сучасні тенденції організованої злочинності:

1. Подальше розростання тіньової економіки, її криміналізація і проникнення в сферу легальної економіки.
2. Організовані злочинні угруповання встановлюють свій контроль над банками і фінансово-кредитними системами. Про це свідчить те, що протягом 1995 р. виявлено та припинено 1800 правопорушень, серед яких розкрадання коштів, хабарництво

посадових осіб за кредитування, зниження процентних ставок, шахрайство з фінансовими ресурсами, ухилення від сплати податків. У цілому понад 1/3 грошової маси держави знаходиться поза банками і обслуговує тіньову економіку.

3. Останнім часом значно активізувалася діяльність організованих злочинних формувань, зв'язаних з міжнародним кримінальним світом. У період з 1991 р. знешкоджено 67 таких організованих злочинних формувань чисельністю понад 450 осіб.
4. Процвітає наркобізнес; злочинність, пов'язана з наркотиками, носить міжрегіональний і міжнародний характер.
5. Набуває все більш небезпечних розмірів незаконний продаж зброї.
6. Зростає автомобільний бізнес, пов'язаний з організованими міжнародними групами розкрадачів автомобілів.
7. Посилюється незаконний антикварний бізнес.
8. Організована проституція і торгівля проститутками стає прибутковою сферою тіньової економіки.

Протягом останніх років в Україні спостерігається тенденція до зростання злочинності неповнолітніх. У 1996 р. за 8 місяців ними було скоєно 27683 злочини. Це на 0,8% більше, ніж за аналогічний період минулого року, і складає 10,9% від загальної кількості зареєстрованих злочинів. Серед них - вбивства, умисні тяжкі тілесні ушкодження, зґвалтування, розбійні напади та грабежі, крадіжки, хуліганство тощо. Серед неповнолітніх майже 38% складають учні загальноосвітніх шкіл і професійних навчальних закладів.

Складною є ситуація в сфері боротьби з рецидивною злочинністю. Відзначається абсолютний приріст рецидивної злочинності з 42717 випадків у 1991 р. до 60406 випадків у 1995 р. (тобто збільшення на 41,4%). Не зменшується рецидивна злочинність і в поточному році. У порівнянні з минулорічним періодом вона виросла на 18,2% (з 38626 до 45672 випадків). Висока питома вага рецидивної злочинності у Луганській, Донецькій, Житомирській, Одеській областях, особливо у Чернігівській (26,5%).

В останні роки відзначається і стійка тенденція до поширення наркоманії. У поточному році вже скоєно 25438 злочинів, пов'язаних з наркоманією. На жаль, знайшли підтвердження прогнози фахівців щодо загрози розповсюдження в Україні так званих "важких" синтетичних

наркотиків. Правоохоронними органами вже ліквідовано кілька шляхів їх контрабанди. Тільки в Києві затримано понад 70 осіб - вихідців з африканського континенту, які уподобали для торгівлі наркотиками студентське містечко Національного Університету. Прогноз ситуації з наркотичними засобами для України несприятливий. Передбачається зростання наркозаручників на 25-35% порівняно з 1995 р., втягування в торгівлю наркотиками малозабезпечених верств населення, в першу чергу молоді і студентів, активізація контрабанди наркотиків.

Соціально-економічна криза, що триває в Україні вже 5 років, негативно позначилася на рівні життя населення. Це стало соціальним підґрунтям подальшої криміналізації суспільства. Загострилась майнова та соціальна диференціація у суспільстві. Більшість громадян раптом опинилися на межі зубожіння. Прошарок середнього класу дуже незначний. Істотне зниження рівня суспільної моралі також не додає оптимізму.

Зростання злочинності обумовлено ще й незавершеністю процесу творення державності в Україні.

Серед криміногенних чинників деморалізації та криміналізації населення слід назвати непослідовність та довготривалість економічних реформ, відсутність належного державного контролю за здійсненням приватизації державного майна, відсутність ефективної антиінфляційної політики і багато інших причин. Але їх аналіз потребує самостійного дослідження.

Надійшла до редколегії 20. 09. 96 р.

А. Ф. Зелінський, д-р юрид. наук

ПРО ОРГАНІЗОВАНУ ЗЛОЧИННІСТЬ

Зростання сучасної злочинності супроводжується її консолідацією. Кількість осіб, що учинили злочини групою, щорічно збільшується на 20-25% і склала у 1993 р. близько 40% серед всіх виявлених осіб. Значна частина злочинних груп носить організований характер. Проблема боротьби з організованою злочинністю набуває важливого загальнодержавного значення.

У червні 1993 р. прийнятий Закон "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" (надалі - Закон). У відповідності з Законом у структурах МВС і СБУ, у центрі і на місцях, створені спеціальні підрозділи, а при Президентові України - Коорди-